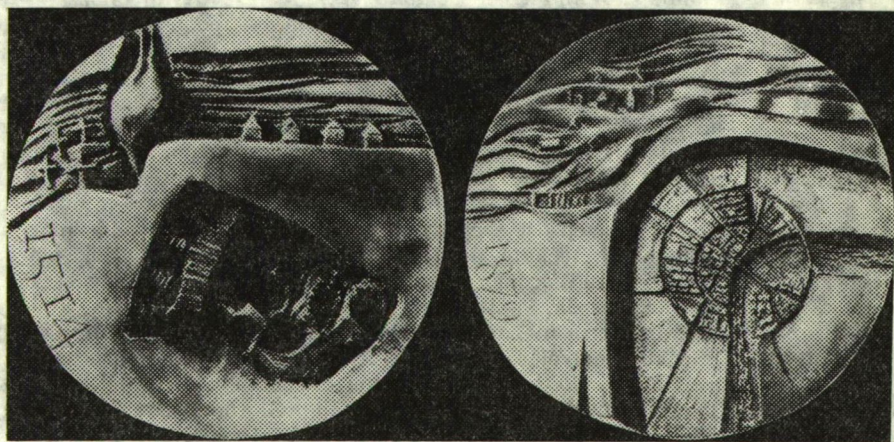

nul fénylenek, világítanak vagy szenvedést okozva szorítanak. Értellemmel, érzékekkel megszerzett, kihordott törvények ezek, éppen ezért felcserélhetetlenek a kívülről kapott törvényekkel, ételvelekkel, utasításokkal, akár a vallás, akár egy zárt eszmerendszer vagy egy zsarnoki hatalom kínálja-kényszeríti az emberre. József Attila sok helyütt közvetlenül is megfogalmazza ezt a szabadságigényt, szabadságtudatot, az *Ars poeticában* például: „Szabad ésszel nem adom ocsmány módon a szolga ostobát”, vagy a „mindenséggel mérd magad” követelményében, s ott tündököl ironikus színezetű parafrázisaiban, mint a „Magamban bíztam eleitől fogva”, vagy „Az én vezérem bensőmből vezérel” kijelentésben-felkiáltásban.

Meggyőződésem, hogy az eszmélés folyamata, az eszmélet állapota — filozófiai, pszichológiai vagy éppen idegfiziológiai vonatkozása — kutatásra érdemes. Sejttem, hogy az eszmélést tükröző, jellegzetesen XX. századi versszerkezet, költői formálás és építkezés, amellyel József Attila életművében találkozhatunk, éppen a spirális forma révén rokonságot tart a korunkban felfedezett vagy feltételezett fizikai, biológiai, biokémiai szerveződésekkel. A továbbgondolási lehetőségek tehát végtelenül gazdagnak tűnnek — az irodalomtörténészek, József Attila költészetének kutatói is egészen új megvilágításban láthatják a már sokszor elemzett műveket.

A sokféle kínálkozó út közül — befejezésül — egyetlen mozzanatot, éppen az eszmélet és szabadság összefüggését emelném ki. Úgy hiszem, a természeti világgal együttmozgó-működő, gondolkodásában, megismerésében a biológiai jellegű növekedést, kibomlást követő embernek — éppen az önmagában megteremtett szabadság segítségével — nagyobb lehetősége van arra is, hogy társadalmi szabadságát kivívja. József Attila eszméléseiben ma különös, utánozhatatlan gondolkodási modellt is látok. Utánozhatatlan, hiszen lényege, értelme vész el, ha bárki szolgai alázattal próbálja alkalmazni, s mégis modell, amely minden részletében az öntörvényű működés kockázatos, de felülmúlhatatlan szépségéről, felnőtt emberhez méltó értékéről győz meg.

SZATHMÁRY GYÖNGYI: KÉT TONDÓ (ÓPUSZTASZER, BEJÁRATI ÉPÜLET)